

УДК378.091.3:342.572]:37  
ORCID 0000-0002-8704-1299

## ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СУБ'ЄКТІВ ПРОЦЕСУ ЗАКОНОТВОРЕННЯ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Н.М. Сімакова, здобувач НПУ імені М.П. Драгоманова

*Нормативно-правове поле освіти формується як відображення реального освітнього процесу у свідомості всіх суб'єктів навчально-виховного процесу (через призму усвідомлення необхідного й того, що в ньому повторюється) та їх зусиллями. Ефективним цей процес буде тільки при наявності в суб'єктові високого рівня правової, філософської та загальної культури. На жаль, досить часто в процесі освітянського законотворення домінують особистості, які не мають досвіду та відповідної правової підготовки. Звідси – прикрі помилки, які зобов'язують переосмислення й доопрацювання вже прийнятих законів, додаткове проходження, здавалося б, вже освоєного. Формування правової культури суб'єкта законотворчого процесу є завданням державної ваги і значення. Зупинимось на цьому більш детально. Сучасна система підготовки суб'єктів законотворення в галузі освіти має відповідати потребам суспільства, а також трансформуватися відповідно світовим і національним тенденціям інноваційного розвитку освітнього простору. Продовжується пошук моделі підготовки управлінських кадрів в освітній галузі з поєднанням вітчизняних традицій і закордонного досвіду. Дослідник звертає увагу на формування управлінської культури суб'єктів законотворення як важливої проблематики тому, що майбутній законотворець в освітній галузі це фаховий управлінець з практичним досвідом та необхідними знаннями, який має розглядати педагогічно-освітянську діяльність як систему взаємопов'язаних елементів та вдосконалювати їх у правовий спосіб. Підготовка суб'єктів законотворення має бути спрямована на розвиток професійних якостей особистості та формування громадянина з світоглядно-ціннісними переконаннями, це забезпечить високий рівень патріотизму, правової і моральної культури, відкритість та інноваційність. У інформаційному суспільстві підготовка майбутніх суб'єктів процесу законотворення включає в себе вміння працювати з різноманітними базами даних, застосовувати підходи для розвитку освітньої сфери та креативність прийняття управлінських рішень. Зупинимось на цьому більш детально.*

**Ключові поняття:** людина, освіта, культура, право, законотворення.

**Актуальність проблеми.** Проблема створення нормативно-правового поля освіти є складною, глибокою і багатоаспектною. Оскільки ж вона вирішується людьми, підготовка фахівців-законотворців є коли б чи не першочерговою. Така пріоритетність обумовлена тим, що саме якісні показники фахової підготовки майбутніх законотворців детермінують успіх процесу в цілому – реформування вітчизняної освіти.

**Мета статті.** Розглянути особливості фахової підготовки майбутніх суб'єктів процесу законотворення в галузі освіти.

**Виклад основного матеріалу.** На переконання науковців, забезпечення результативності реформ, спрямованих на економічне зростання України та її інтеграцію у світове співтовариство вимагає якісних змін людського фактора, а також умов його відтворення. Розвиток продуктивних сил змінює роль інформації й знань в умовах переходу до суспільства постіндустріального типу, що неможливо без забезпечення інноваційного розвитку особистості. В такій ситуації висуваються нові вимоги до системи освіти, відтворення кваліфікованих кадрів, відповідно до потреб сьогодення. Система підготовки кадрів зазнає суттєвих змін під впливом не лише структурних зрушень, які відбуваються в Україні, але й загальних тенденцій постіндустріального суспільного розвитку. Для забезпечення відповідності потребам сьогодення, фахівці мають навчатися протягом всієї трудової діяльності. Ефективна організація відповідної системи підготовки кадрів, її фінансово-економічний механізм, форми і методи державного управління нею, підвищення ефективності її функціонування виступають ключовими проблемами, що потребують обґрунтування [1, с. 98].

Вочевидь, система підготовки суб'єктів законотворення в галузі освіти має відповідати потребам суспільства, адекватно трансформуватися згідно світовим та національним тенденціям інноваційного розвитку освітнього простору.

Майбутні фахівці освітньої сфери зможуть стати ефективними законотворцями у тому випадку, коли вони будуть розумітися на управлінні як окремих навчальних закладів, так і на закономірностях функціонування системи надання освітніх послуг в цілому. Саме тому для України є вкрай актуальною проблема підготовки менеджерів освіти, котрі будуть мати необхідні знання з державного управління, розумітися на існуючому законодавстві в цілому та в освітній сфері зокрема, мати відповідний рівень правової культури тощо.

Система підготовки менеджерів освіти ввійшла у нашу систему освіти з

зарубіжних країн, зокрема з Франції, США, Великобританії та ін. Так, в американській практиці використовуються “програми розвитку керівників”, відбувається навчання управлінців за такими напрямками: короткотермінові та середньотермінові програми підвищення кваліфікації та перепідготовки; центри підвищення кваліфікації; за програмами шкіл бізнесу, освітніх центрів та консультативних пунктів, які розробляються спеціально за замовленням організації [2, с. 74-76].

У нашій державі, зокрема у Південноукраїнському національному педагогічному університет імені К.Д. Ушинського відбувається підготовка магістрів зі спеціальності “Управління навчальними закладами”. Підготовка менеджерів освіти за цією спеціальністю здійснюється згідно за галузевим стандартом: освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) та освітньо-професійної програми (ОПП), за навчальним планом, розробленим кафедрою управління освітніми закладами та державною службою. У навчальному плані передбачено низку дисциплін гуманітарних і соціально-економічних циклів, фундаментальних і професійно орієнтованих дисциплін, а також дисципліни за вибором ВНЗ та вибором студента (спецкурси тощо) [3].

Як зазначає у цьому контексті Л. Белова, важливе значення для удосконалення системи підготовки кадрів управлінців освітньої сфери усіх рівнів має базовий освітній ступінь бакалавра, що почав здобуватися, починаючи з 2016, за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» на першому рівні вищої освіти. У грудні 2015 року завершено перший конкурсний відбір кандидатів до складу Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України, яка є однією із форм спільної участі представників держави, роботодавців, навчальних закладів, наукових установ у розробці стандартів освітньої діяльності та стандартів освіти. Виші, які мають здійснювати підготовку фахівців за цією новою спеціальністю, почали напрацювання проектів освітньо-професійних програм у відповідності до Методичних рекомендацій Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України та Національного Темпус/Еразмус + офіса у

рамках реалізації в Україні проекту «Тьюнінг» [4, с. 29].

Можна констатувати, що на сьогоднішній день в Україні продовжується пошук оптимальної моделі підготовки управлінських кадрів для освітньої галузі, яка б поєднала закордонний досвід та кращі вітчизняні традиції в цій царині. Реалізація цього завдання створить підґрунтя для фахової підготовки суб'єктів процесу законотворення в галузі освіти.

У контексті наведеного О. Штепа підкреслює, що в останні роки у зв'язку з посиленням вимог до керівників великої уваги надають спеціальній вузівській підготовці спеціалістів за дворічною програмою з присвоєнням випускникам ступеня «магістр ділового адміністрування», «магістр з менеджменту». Попри названі підходи і розроблювані на їх основі методики, досі не віднайдений механізм, який би дозволив ефективно проводити політику адаптації наявних зарубіжних схем і стандартів на користь нової якості освіти. На думку вищезначеної дослідниці, інноваційна схема розвитку управлінської освіти неможлива без участі держави (відповідних суб'єктів державного управління), яка покликана засобами закону і права забезпечувати умови для формування, становлення і реалізації самобутньої освітньої системи і створювати механізми, що стимулюють суспільну активність у напрямку розвитку національної системи освіти [5, с. 136–137].

Отже, набуття сучасних знань з управління освітньою сферою, розуміння логіки нормотворчого процесу у галузі освіти дозволить майбутнім суб'єктам законотворення комплексно уявляти існуючий алгоритм керування освітою та системно діяти для вирішення поставлених завдань, зокрема створення ефективної регулятивної бази для освітньої сфери.

Для вирішення вищенаведених завдань майбутній суб'єкт законотворення в галузі освіти має бути багатогранно розвиненою особистістю, носієм високого рівня професійної, правової, моральної, політичної, управлінської культур.

В цьому сенсі В. Мельник зауважує, що до важливих складових професійної підготовки менеджера освіти варто відносити:

1) правову культуру: знання базових законів, норм, правил, відомчих та інших нормативно-інструктивних документів, що регулюють діяльність навчального закладу;

2) психолого-педагогічну культуру: знання психології та педагогіки в інтересах навчання й виховання учнівського колективу, формування нових якостей в учнів; використання відповідних методів впливу на всіх учасників навчально-виховного процесу; налагодження комунікацій, ділового та міжособистісного спілкування;

3) управлінську культуру: знання теорії та процесів управління, їх закономірностей, властивостей, функціонування змісту, видів, форм і методів управлінської діяльності;

4) організаційну культуру: знання організаційних характеристик процесів управління, виявлення його учасників та їх взаємодія; попереднє проектування та всебічне впорядкування, чіткість, послідовність усіх видів та етапів управлінських дій; організація, класифікація та документування інформаційних потоків. На думку вищезначеного автора, висока культура майбутнього менеджера освіти є неодмінною умовою успішної управлінської діяльності. Досягти цього можна шляхом посилення професійної спрямованості навчального процесу, наближення навчальних завдань, які пропонуються студентам, до умов їх майбутньої професійної діяльності [6, с. 9].

Майбутній законотворець в галузі освіти це перш за все фаховий управлінець, який має необхідні знання та практичний досвід. Саме тому дослідники цієї проблематики наголошують на важливості (першорядності) формування управлінської культури суб'єктів законотворення. Зокрема Т. Пономаренко, до елементів управлінської культури відносить:

– стійкий світогляд, суттєвою частиною якого буде виступати система і диспозиція цінностей особистості, позитивна соціальна орієнтація, духовна культура, моральні якості;

– професіоналізм управління, отримання високої кваліфікації в галузі управлінської діяльності, що буде забезпечувати успіх у розвитку освіти на

основі поєднання інтересів замовників, власників, при пріоритеті замовників;

– психологізм управління, що передбачає уміння здійснювати психологічне забезпечення ефективної діяльності організації (закладу), персоналу, самого управлінця в ринкових умовах, бути фахівцем психологічного управління;

– правову компетентність, яка зумовлює оволодіння сукупністю обов'язкових для всіх соціальних норм, встановлених або санкціонованих державою для здійснення правомірного управління організацією;

– науковість управління, що дозволить досліджувати якості і особливості об'єкту вивчення, визначати його суттєві якості, зв'язки, використовувати фактори, що зумовлюють розвиток;

– знання щодо сучасних інформаційних систем і технологій, їх раціонального використання, а також практичні навички ефективного використання сучасних інформаційних технологій у процесі здійснення управлінської діяльності в організації [7].

Визначаючи особливості підготовки фахівців для освітньої сфери, варто погодитись з науковцями, які стверджують, що майбутнім менеджерам необхідно не оглядове ознайомлення з азами педагогіки і психології, а поглиблене вивчення соціальної психології і педагогіки в тісному взаємозв'язку з проблематикою людського капіталу. Система педагогічних понять і знань включає підсистему наукових знань про педагогічні основи мотивації (професійний інтерес); підсистему наукових знань про педагогічні основи управління і взаємодії в колективі; підсистему наукових знань про педагогічний аналіз інформації, її оцінку і прийняття рішень; підсистему наукових знань про комунікаційний процес; підсистему наукових знань про розвиток і контроль колективу організації [8, с. 53]. Майбутній управлінець та законотворець в галузі освіти має розглядати педагогічно-освітнянську діяльність як систему взаємопов'язаних елементів, бачити можливості їх вдосконалення у правовий спосіб.

З нашої точки зору, провідниками законотворчих змін у освітній сфері

мають бути ті педагоги, управлінці, науковці, які показали найкращі результати, стали лідерами освітнього процесу у різноманітних його вимірах. Виходячи з цього, система підготовки фахівців – майбутніх суб'єктів освітнього законотворення, має стимулювати прояв лідерських якостей та здорову конкуренцію ідей, програм, засобів щодо покращення навчально-виховного процесу в Україні як загальнодержавної проблеми.

Продовжуючи таку логіку С. Калашнікова стверджує, що реалізація освітніх реформ сьогодні має бути спрямоване на розвиток лідерства у системі освіти. Освітнє лідерство слід розглядати у трьох взаємопов'язаних аспектах як:

- лідерство в освіті (діяльність керівників, викладачів, студентів/учнів та, як результат, освітніх закладів-лідерів);
- лідерство для освіти (діяльність батьків і стейкхолдерів задля розвитку освіти);
- лідерство освіти (діяльність держави щодо забезпечення пріоритетного розвитку освітньої сфери) [9, с. 109].

Розвиток та формування лідерських якостей майбутніх законотворців в галузі освіти базується на застосуванні різноманітних педагогічних прийомів й технологій серед яких одним з найефективніших є особистісно-орієнтований підхід.

Аналізуючи застосування особистісно-орієнтованого підходу для магістерської підготовки фахівців освітньої галузі В. Берека підкреслює, що його сутністю є, насамперед, реалізація на практиці сутнісних характеристик суб'єкта управління, його ставлення до навколишньої дійсності у всій багатомірності його індивідуальних проявів. Зокрема даний підхід пов'язаний з усвідомленням і засвоєння особистістю нормативного компоненту змісту магістерської підготовки майбутніх менеджерів освіти, який охоплює систему правових, моральних та естетичних норм, правил, розпоряджень та заборон, які регламентують взаєностосунки людини з управлінським середовищем, що в результаті значно прискорює процеси

формування громадянської позиції особистості щодо управління, яка, насамперед, передбачає вироблення непримиримого ставлення до будь-яких проявів антигромадської поведінки в ньому [10, с. 23].

Безсумнівно підготовка суб'єкта законотворення для освітньої сфери має бути спрямована не тільки на розвиток професійних якостей особистості, але й на формування громадянина з чіткими світоглядно-ціннісними переконаннями. Фахова підготовка таких суб'єктів, окрім необхідних знань та професійних навичок, має забезпечувати високий рівень патріотизму, моральної та правової культури, усвідомлення глибини та значущості національних педагогічних традицій, відкритість до інновацій тощо.

У зв'язку з вищенаведеним, фахівці визначають наступні провідні завдання управлінської деонтології:

1. Теоретичні завдання (розкриття соціальної значущості дотримання керівником норм управлінської етики; його ознайомлення з принципами, нормами та правилами управлінської поведінки й чітке їх засвоєння; формування моральних цінностей управлінської діяльності та відповідних якостей керівника; розвиток у майбутніх керівників етичної культури на рефлексивній основі, спонукання їх до самоаналізу власних вчинків; вивчення принципів поведінки керівників, спрямованої на ефективне виконання професійних і посадових обов'язків; вивчення різноманіття відносин у системі “керівник-підлеглий” для встановлення правильних відносин, які приводять до успіху; вивчення несприятливих чинників управлінського процесу з метою мінімізації їх впливу на функціонування закладу освіти; пошуки шляхів усунення шкідливих наслідків недоброякісної управлінської діяльності.

2. Практичні завдання (визначення типових помилок управлінської поведінки, пов'язаних із порушенням норм професійної моралі; розкриття особливостей етичної поведінки керівника в процесі вирішення управлінських завдань) [11, с. 132].

Необхідно зазначити, що у інформаційному суспільстві якісна



підготовка майбутніх суб'єктів процесу законотворення в галузі освіти обов'язково включає: вміння опрацьовувати різноманітні бази даних, креативність щодо прийняття управлінських рішень, здатність застосовувати інноваційні підходи для розвитку освітньої сфери.

Як свідчать фахівці, інноваційна складова діяльності менеджера освіти передбачає наявність знань, умінь й навичок у галузі змісту й технологій розробки інноваційних компонентів освітньої діяльності (інноваційний менеджмент в освіті), а саме:

- загальну теоретико-методологічну підготовку в галузі інноваційної політики та управління інноваціями;
- спеціальну теоретико-методологічну підготовку в галузі сучасних закономірностей освітньої інноватики, її місця і ролі в національній системі освіти, взаємозв'язок менеджменту освітніх нововведень з менеджментом освіти, як об'єктів управління;
- навчання формам побудови структур управління інноваційними процесами в освітніх установах, формам і методам створення й впровадження освітніх інновацій [12, с. 31].

Вочевидь, ефективно застосовуючи новітні інформаційні ресурси та технології, проявляючи креативність у вирішенні складних завдань у освітній сфері майбутній суб'єкт законотворчості зможе запропонувати інноваційні регулятивні норми, які здатні осучаснити законодавчу базу вітчизняного освітнього простору.

**Висновки.** Отже, фахова підготовка майбутніх суб'єктів законотворення в галузі освіти передбачає наступні особливості: набуття ними спеціальних знань з освітнього менеджменту, правового забезпечення освітньої діяльності; глибоке вивчення педагогіки й психології; формування в них високого рівня політико-правової, управлінської, професійної культури та ін. В той же час важливими є й особистісні якості фахівців в галузі управління освітою, а саме моральність, професіоналізм, відповідальність, патріотизм, креативність, здатність до інноваційної діяльності тощо.

## Список використаних джерел

1. Олійник В.В. Підготовка управлінців в системі післядипломної освіти в умовах трансформації державного управління / В. В. Олійник // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління». – 2014. – Випуск 2. – С. 97-104.
2. Берека В.Є. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти : монографія / В.Є. Берека ; за ред. А. Сиротенка. – Хмельницький : Вид-во ХГПА, 2008. – 357 с.
3. Торган М.М. Аналіз стану підготовки менеджерів освіти до виконання професійних функцій / М.М. Торган. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. – Вип. 1. – Режим доступу: [4. Белова Л. Підготовка управлінських кадрів для національної освітньої системи/ Л.О. Белова// Новий Колегіум. – 2016. – № 2. – С. 27-29.](#)
5. Штепа О.В. Підготовка конкурентоздатних управлінських кадрів в умовах запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні / О.В. Штепа // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. – 2015. – № 1. – С. 134-137.
6. Мельник В. Керівниками не народжуються: Управлінська підготовка керівника навчального закладу в системі підвищення кваліфікації / В. Мельник // Управління освітою. – 2003. – №8. – С. 8-11.
7. Пономаренко Т.О. До проблеми розробки моделі змісту підготовки менеджерів дошкільної освіти в контексті культури / Т.О. Пономаренко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/pspo/2006\\_12\\_1/doc\\_pdf/Ponomarenko\\_st.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2006_12_1/doc_pdf/Ponomarenko_st.pdf)
8. Жигірь В. Вимоги до професійної підготовки сучасного менеджера освіти/ В. Жигірь // Молодь і ринок. – 2011. – № 3. – С. 50-55.
9. Калашнікова С. Концепція лідерства в управлінні освітніми системами/ С. Калашнікова// Освітологія. – 2012. – Вип. 1. – С. 106-112.
10. Берека В. Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: особистісно орієнтований підхід/ В. Берека // Молодь і ринок. – 2011. – № 6. – С. 21-25.
11. Задорожна-Княгницька Л.В. Деонтологічні засади професійної підготовки керівників навчальних закладів: концепція дослідження / Л. В. Задорожна-Княгницька // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2015. – Вип. 40. – С. 128-136.
12. Жигірь В. Провідні функції менеджера освіти як основа формування його професійної компетентності / В. Жигірь // Молодь і ринок. – 2011. – № 2. – С. 27-33.

## ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СУБЪЕКТОВ ПРОЦЕССА ЗАКОНОТВОРЧЕСТВА В ОБЛАСТИ ОБРАЗОВАНИЯ

Симакова Н.М.

Нормативно-правовое поле образования формируется как отражение реального образовательного процесса в сознании всех субъектов учебно-воспитательного процесса (через призму осознания необходимого и того, что в нем повторяется) и их усилиями. Эффективным этот процесс будет только при наличии в субъекте высокого уровня правовой, философской и общей культуры. К сожалению, довольно часто в процессе образовательного законотвoрчества доминируют личности, не имеющие опыта и соответствующей правовой подготовки. Отсюда - досадные ошибки, которые обязывают переосмысления и доработки уже принятых законов, дополнительное прохождения, казалось бы, уже освоенного. Формирование правовой культуры субъекта законотвoрческого процесса является задачей государственной важности и значения. Остановимся на этом более подробно. Современная система подготовки субъектов законотвoрчества в области образования должна соответствовать потребностям общества, а также трансформироваться в соответствии мировым и национальным тенденциям

инновационного развития образовательного пространства. Продолжается поиск модели подготовки управленческих кадров в сфере образования с сочетанием отечественных традиций и зарубежного опыта. Исследователь обращает внимание на формирование управленческой культуры субъектов законоотворчества как важной проблематики том, что будущий законодатель в сфере образования это профессиональный управленец с практическим опытом и необходимыми знаниями, который должен рассматривать педагогически образовательную деятельность как систему взаимосвязанных элементов и совершенствовать их в правовой способ. Подготовка субъектов законоотворчества должна быть направлена на развитие профессиональных качеств личности и формирование гражданина с мировоззренчески-ценностными убеждениями, это обеспечит высокий уровень патриотизма, правовой и нравственной культуры, открытость и инновационность. В информационном обществе подготовка будущих субъектов процесса законоотворчества включает в себя умение работать с различными базами данных, применять подходы для развития образовательной сферы и креативность принятия управленческих решений. Остановимся на этом более подробно.

**Ключевые понятия:** человек, образование, культура, право, законоотворчества.

## FEATURES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE LAWMAKERS IN EDUCATION

Simakova Nataliia

The normative-legal field of education is formed as a reflection of the real educational process in the consciousness of all educational process subjects (through the prism of awareness of the necessary things and the fact what is repeated there) and their efforts. This process will be effective only in the presence of a high level of legal, philosophical and general culture in the subject. Unfortunately, often there are individuals who do not have experience and appropriate legal training in the process of education lawmaking. Hence, we face grave mistakes that oblige the rethinking and revision of already adopted laws, the additional passage of those obstacles, it may seem, we have already passed. Legal culture formation of the lawmaking process subject is a task of state importance and significance. Let's dwell on it in more detail. The modern system of lawmakers training in the education area must comply with the needs of society, as well as it should transform in accordance with international and national trends in the innovative development of educational space. The search of a model of managerial personnel training continues with a combination of domestic traditions and foreign experience in the educational sphere. The researcher draws attention to the managerial culture formation of the lawmaking subjects as an important issue because the future lawmaker should be a professional manager with practical experience and should have necessary knowledge in the educational sphere, he/she should consider pedagogical-educational activity as a system of interrelated elements and improve them in the legal way. The preparation of lawmaking subjects should be aimed at the professional qualities development of a person and also at the formation of a citizen with ideological and value beliefs, it will ensure a high level of patriotism, legal and moral culture, openness and innovativeness. The preparation of future lawmakers includes the ability to work with diverse databases, applying approaches to the educational sphere development, and the creativity of making managerial decisions in the information society. Let's dwell on it in more detail.

**Key concepts:** people, education, culture, law, lawmaking.